

13.00.00
13.00.01
13.00.02
13.00.03
13.00.04
13.00.05

13.00.06
13.00.07
13.00.08
13.00.09
07.00.00
19.00.00

01.00.00
02.00.00
03.00.00
09.00.00
10.00.00
11.00.00

№5/2025

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogik, psixometodologik va tabiiy fanlarga
ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 438 sahifa,
14-may, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Qirg'izboyev Abdug'afvor Karimjonovich – Tarix fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik

Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik

Umarova H.O' – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor

Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor

Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor

Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor

Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor

Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor

Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)

Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)

Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)

Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)

Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)

Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)

Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor

Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor

Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor

G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)

Somurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti

Saifnazarov I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori, professor

Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)

Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent

Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori

Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'icha falsafa doktori (PhD)

Panjjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari

Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Toshkent davlat texnika universiteti, G. V. Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti Toshkent temir yo'l muhandislari instituti.

EDITOR-IN-CHIEF:

Qirg'izboyev Abdug'affor Karimjonovich – Doctor of Historical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Umarova H.O'. – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Woogyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali Oliy attestatsiya komissiyasining 26-08-2024 yildagi №11-05-4381/01-Kengash tavsiyasiga ko’ra, pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning tadqiqot ishlari yuzasidan dissertatsiyalarining asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro’yxatiga kiritilgan.

Asos: OAK Pedagogik texnologiyalar va psixologik tadqiqotlar bo’yicha ekspert kengashi tavsiyasi (29-10-2024-y.; №10); OAK Tartib-qoida komissiyasi qarori (30-10-2024-y., №10/24); OAK Rayosatining qarori (31-10-2024-y., №363/5).

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.06.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan №C-5669245
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310

MUNDARIJA

Nutq o'qitirish mashg'ulotlarida maqol va rivoyatlardan foydalanish texnologiyasi	12
Azimova Nodira Xikmatovna	
Matematikada o'tkaziladigan sinfdan tashqari viktorina, matematik ertalik va matematik musobaqalarni tashkil etish.....	15
Azizova Dilnoz Yo'ldashevna	
Adabiy ta'limda fanlararo integratsiyani rivojlantirishda didaktik o'yinlarning o'rni	19
Hasanova Bahora Isa qizi	
Boshlang'ich sinf ona tili darsliklaridagi kognitiv-pragmatik mashqlar turlari va mazmuni.....	22
Jahonova Nargiza Yunus qizi	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida kimyo fanidan uyga vazifalarni tashkil etishda QUIZ testlardan foydalanish	28
Jamolova Nodirabegim Jobir qizi	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning tadqiqotchilik faoliyatini tashkil etishning dolzarbligi	32
Mazgarova Durdona Shuxrat qizi, Mirzakamolova Komola Xojiakbar qizi	
Understanding and Using Articles in English: A Practical Approach.....	35
Mustafeyeva Nigina Shuhrat kizi	
Bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligi jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy asoslari.....	40
Nosirova Dilfuza	
Ona tili va o'qish savodxonligi fanining boshlang'ich ta'limdagi o'rni va ahamiyati	45
Otamurodova Mahfirat Husan qizi	
O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasidagi qaror va qonunlari asosida maktabgacha yoshdagi bolalarda tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishga zamonaviy yondashuv	49
Imamova Nilufar Zabiyyulla qizi, Po'latova Mahfuza To'liqin qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarlarining kasbiy etikasi va madaniy salohiyatini shakllantirish omillari...52	
Qodirova Fotima Rashidovna	
Boshlang'ich ta'limda tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishda xorijiy tajribalarining qiyosiy tahlili55	
Shokirova Madinabonu Shomurod qizi	
Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitishda mental arifmetikaning o'rni.....59	
Sulaymonova Nigora Olimjon qizi	
Boshlang'ich ta'limda ta'lim samaradorligini oshirishda xorijiy tajribalardan foydalanish mexanizmlari (Singapur ta'lim tizimi misolida).....63	
Taniqulova O'g'lioy Fahriddin qizi	
SWOT texnologiyasi asosida talabalarning tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirish modeli.....66	
Abdusalomova Saidabonu Ziyovuddin qizi	
Механизмы формирования характера трудолюбия в младшем школьном возрасте	69
Зияев Амаль Толибович	
Современные методы обучения иностранному языку в начальных классах	72
Косимова Шахризода Бахромжон кизи, Рузметова Хилола Абдушариповна	
Ислам в духовных исканиях Льва Толстого: уважение великого писателя к религии и пророку	75
Мамасодикова Махзуна Жалол кизи	
Проблемы и особенности перевода с узбекского языка на русский: анализ ошибок и пути решения	78
Холмуродова Дилдора Хусниддиновна	
Развитие русского языка в современном мире	80
Чернова Татьяна Алексеевна, Темиров Руслан Расул угли, Хасанов Сайхунбек Килич угли	
Ona tili ta'limida muqobil javobli testlardan foydalanishning afzalliklari.....83	
Komilova Lola Nasillovna	
Maxsus pedagogikani o'qitishda klinik, tarixiy, psixologik, didaktik materiallarni integrativ o'qitish metodlari	91
Djavlanova Nodira Xamza qizi	

Professional ta'lim muassasalari o'quvchilarining loyihalash kompetentligini shakllantirish	94
<i>Xidirova Dildora Zayniddinovna</i>	
Formation of Cultural Tolerance in Preschool Children Through Foreign Language Learning Using Digital Educational Resources	98
<i>Dadakhanova Mohlaroyim Muratvayevna</i>	
Ingliz tili o'qituvchilarini tayyorlash va qo'llab-quvvatlashning samarali usullarini o'rganish	106
<i>Ataullayev Fazliddin Fahriddin o'g'li</i>	
O'quv jarayonida sun'iy intellekt tizimlaridan foydalanishning ta'limiy aspektlari tahlili	110
<i>Zubayda Barnoyeva</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida funksional savodxonlikni shakllantirishning nazariy va metodik manbalari.....	116
<i>Mirxalilova Nargiza Akbarovna, Usmanova Mashkura Mirzoroximovna, Xunarova Lobar Akbaraliyevna</i>	
Butun dunyoda nogiron bolalarga nisbatan munosabat: stereotiplar va ularni yengish	120
<i>Axmadova Shahloxon Voxid qizi</i>	
Ijtimoiy va pedagogik riabilitatsiyon deviant xulqi bo'lgan o'smirlar.....	124
<i>Abduvaliyeva Mashhura Abduvohid qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida mehnat munosabatlarini tartibga solishda sog'lom ish muhitini yaratish.....	127
<i>Qosimova Shaxnoza Nuriddinovna</i>	
Maktab o'quvchilarida chet tili bo'yicha strategik kompetensiyani shakllantirish: psixologiyistik asoslar	131
<i>Akmalxonova Nodira</i>	
Chet tillarini o'zlashtirishning psixologiyistik asoslari: A. A. Leontyev qarashlarining tahlili	137
<i>B. O. Toshboyeva</i>	
O'quvchilarni tabiiy-ilmiy savodxonligini shakllantirish asosida tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning xususiyatlari mazmuni	143
<i>Ro'zimatov Jamshid Alisher o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinf "tarbiya" darslarida o'quvchilarning tanqidiy tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan mavzularning mazmun-mohiyati	148
<i>Xoliqulova Moxichehra Nodir qizi</i>	
Развитие деонтологической компетентности будущих учителей предмета "воспитания"	152
<i>Бахобов Анвар Абдусаттор угли</i>	
Obrazli tafakkur – boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini o'stiruvchi vosita	155
<i>Turg'unova Xumora Xusniddin qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda janriy xususiyatlariga ko'ra ifodali o'qish ko'nikmasining yo'nalishlari	158
<i>Tirkasheva Xumora Nurali qizi</i>	
Sharof Boshbekovning "Temir xotin" dramasida dramatik diskursning semantik va sintaktik qurilishi	162
<i>Mavlanova Xafiza Gulmurodovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning teleko'rsatuvlar vositasida nutq madaniyatini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	166
<i>Abduvosiyeva Mahmuda Xamidullo qizi</i>	
"O'z-o'zini rivojlantirish", "amaliyot" hamda "pedagogik amaliyot" tushunchalarining ijtimoiy-falsafiy, pedagogik talqini	169
<i>Adasheva Matluba</i>	
Kursantlarda muzokaraga kirishish ko'nikmalarini shakllantirishda nizoli vaziyatlar strategiyalarining psixologik o'rni	173
<i>Azamjonova Oyniso Qahramon qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari boshqaruvi jarayonida rahbar kompetensiyalarini rivojlantirishning zamonaviy metodik yondashuvlari.....	178
<i>Berdiyeva Dilafruz Shuxratovna</i>	
Boshlang'ich ta'lim o'quv-tarbiya jarayonida mashq daftarining o'rni va ahamiyati	182
<i>Bo'ronova Maftuna Valijon qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida kitobxonlik madaniyatini takomillashtirishning nazariy asoslari	186
<i>Burxanov Bahodir Baxtiyorxodjaevich</i>	
Yoshlar orasida emotsional intellektni rivojlantirishning psixologik asoslari	191
<i>Darvishxojayev Xasan Abdulxakimovich</i>	
Boshlang'ich sinf tabiiy fanlar darslarida virtual ta'lim texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari	195
<i>Djurayeva Nargis Narkulovna</i>	

Ingliz tilida talaffuzni o'rgatishda samarali zamonaviy kompyuter dasturlari	198
Ernazarova Shahnoza Ergash qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tarbiyaning ahamiyati va ma'naviyatga ta'siri	202
Fayziyeva Dilfuza Tohir qizi	
The Importance of Modern Technologies For Improving Speech Skills of Primary Students.....	206
I. A. Komolova	
Bo'lajak pedagoglarning ta'lim jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishining o'ziga xos imkoniyatlari.....	209
Inadullayeva Sevara Qahramonovna	
O'quvchilarning jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantiruvchi metodlar	212
Jumanova Shaxnoza Baxromjanovna	
Ulug'bek Hamdamning "Isyon va itoat" romanida obrazlar hayotiga konfliktning ta'siri.....	215
Karimova Mahliyoixon Mahkamjon qizi	
Sharq mutafakkirlari qarashlarida harbiy xizmatchilarda psixik o'zini o'zi boshqarish muammolarining metodologik tahlili	219
Kiyomxujaeva Madina Rustambek qizi	
Xorijiy tillarni o'qitishda milliy va xalqaro tajribalarni solishtirish	224
Jumaboyeva Malika, Eshpolatova Nozima, Ne'matova Shahzoda, Razzakova Nodira	
Maktabgacha ta'lim tashkilotida markazlar faoliyatini rivojlantirishda tarbiyachining nutqiy madaniyati	227
Nazarova Zulayxo Turabovna, Oydinova Baxriniso Burxon qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni faoliyatlar orqali ma'naviy-ma'rifiy qiyofasini shakllantirishda tarbiyachining vazifalari	231
Niyozova Maftuna Normaxmat qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarni raqamli ta'lim muhitida "Smart-Learning" texnologiyalarini samarali qo'llashga tayyorlash metodikasi (umumiy pedagogika misolida)	234
Nurullayeva Ugulxon Ergashboyevna	
O'qish savodxonligini rivojlantirishning zamonaviy didaktik yondashuvlari	237
Oripova Dilnozaxon Abduvosi qizi, Azimova Ziyoda Ergashevna	
Adabiy ta'limda o'quvchilarning refleksiv ko'nikmalarini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	241
Qodirova Dilnoza Alisher qizi	
"Yorug'lik dispersiyasi va uni hosil bo'lishi" mavzusini eksperimental yo'l bilan tushuntirish metodikasi.....	245
Rashidova Vazira Baxodir qizi	
Oliy ta'lim muassasalari talabalarini akademik mobillik asosida o'qitish tizimini takomillashtirish muammolari va ularning yechimlari	248
Ruziyeva Shoxida Fatilloevna	
Literature is A Reflection of the Soul and Culture of Humanity.....	254
Sayidova Sayyora Yorikulovna	
Linguistic Devices in Detective Terminology of "The Purloined Letter" by Edgar Allan Poe	257
Shokirova Markhabo	
Maktab direktorlarining psixologik bilimlarini rivojlantirishning ahamiyati va yo'nalishlari.....	260
Talabayev Utkirjon Rosuljonovich	
Bo'lajak harbiy xizmatchilarda empatiya orqali kasbiy moslashuvchanlikni oshirishning ijtimoiy-psixologik asoslari	263
Toshmatov Rustamjon Muydinjon o'g'li	
Tanqidiy tafakkurni shakllantirishning pedagogik va psixologik nazariyasi bo'yicha xorijiy va mahalliy tadqiqotlar tahlili	266
Xudoyorova Gavhar Baxtiyor qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash mazmuni va amaliy ahamiyati	271
Yakubova Zilola Zikirovna	
Zulfiya she'riyatida vafodor ayol timsoli	274
Yusupova Muqaddam Mahmutjonovna	
Yangi davr – yangi dars: ta'limdagi zamonaviy metodlar.....	278
Jumoniyo'zov Nurbek Xudoyorovich	
Взаимное сотрудничество Республики Узбекистан и Республики Азербайджан в формировании современной системы международных отношений	280
Исломов Абдулазиз Латиф угли	

Qo'l mehnati orqali talabalarda mas'uliyat va intizom tuyg'usini rivojlantirish.....	284
<i>Abdullajonova Dildoraxon Rustamjonovna</i>	
Innovatsion ta'lim muhiti sharoitida o'qituvchining akmeologik pozitsiyasini shakllantirish	288
<i>Aralova Dilafruz Dushaboy qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida fanlararo aloqadorlikning ahamiyati.....	292
<i>Madraximov Shuxratjon Shukurovich, Madraximova Maxfuza Axmedovna</i>	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarida adabiyot fanini o'qitishda zamonaviy texnologiyalar integratsiyasi	295
<i>Madraximova Maxfuza Axmedovna, Madraximov Shuxratjon Shukurovich</i>	
Yosh o'qituvchilar va ongsostining ta'limdagi ahamiyati	299
<i>Mutabar Kasimkhodjayeva</i>	
A Stylistic Comparison of Ethical and Moral Proverbs in English and Uzbek.....	303
<i>Parvina Mukhtashamova</i>	
Talabalarning ijodiy faoliyatini rivojlantirishda podkast texnologiyalaridan foydalanish	306
<i>Yuldashev Abdurauf Ro'zmatjonovich</i>	
Informatika o'qitishda grafik organayzerlardan foydalanish.....	308
<i>Zohidova Mahfuza Habibovna</i>	
Характеристика деловой переписки на русском языке	311
<i>Бобоназаров Хуршид Ишпулатович</i>	
Vatanparvarlik hissini yoshlarda takomillashtirish masalasining mahalliy psixologlar tomonidan talqini	315
<i>Kulaxmetov Abdusattor Baxriddinovich</i>	
Методика преподавания фразеологизмов в старших классах	319
<i>Мамадаминова Жамила Турабоевна</i>	
Особенности учебного кластера как среды для развития речевых навыков	323
<i>Мамаджанова Карина Абдукаримовна</i>	
Maktabgacha ta'limda hr boshqaruvi: rivojlangan mamlakatlar tajribasi va O'zbekiston sharoitida tatbiq etish yo'llari.....	327
<i>Alovdinova Iroda Botir qizi</i>	
"Kognitiv faollik" tushunchasi va uning pedagogik-psixologik aspektlari	330
<i>Ismoilova Nozimaxon</i>	
The Significance of Media Competence in Enhancing Speaking Skills Among B2 and C1 Level Learners	335
<i>Vazira Bafayeva Muxiddinovna</i>	
Zamonaviy ta'lim jarayonida 21-asr ko'nikmalarini shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari	338
<i>Raximdinova Gulbodom Ibrohimjon qizi</i>	
Kasbiy refleksiya asosida bo'lajak o'qituvchilarning transversal kompetensiyalarini rivojlantirishda maxsus va interfaol metodlardan foydalanish	344
<i>Askarova Barchinoy Abdurahimovna</i>	
Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarining grafik kompetentligini transformatsion yondashuv asosida rivojlantirishning samarali shakllari va interfaol metodlardan foydalanish	347
<i>Butayeva Gulmira Boxodirjonovna</i>	
Ota-ona qaramog'isiz qolgan bolalarni tutingan oilalarga moslashtirishning pedagogik mexanizmlari	350
<i>D. Q. Rahimova</i>	
Emotsional intellektni rivojlantirishda zamonaviy ta'lim metodlarining o'rni.....	353
<i>Jamalova Kamola Shahobiddinovna</i>	
Tadqiqot samaradorligini pasaytiruvchi metodik xatolarni korrektsiya qilish usullari	358
<i>Mamasidiqova Odina Islomjon qizi</i>	
Ona tilini o'rgatishda didaktik material tanlash metodikasi	362
<i>Mamatova Gulshan Amankulovna</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili va o'qish savodxonligi darslarida to'rt blokli model (tanqidiy fikrlash, ijodkorlik, muloqot va hamkorlik) ning qo'llanilishi	365
<i>Mirzoyeva Maftuna Husnitdinovna</i>	
Spekulyativ dizayn metodi asosida talabalarda kelajak ssenariylarini yaratish texnologiyasi	368
<i>Nishonov Nodir Alimjanovich</i>	
Filologiya yo'nalishi talabalari ta'lim jarayonida ilmiy dunyoqarashni shakllantirishda hamkorlik pedagogikasining ahamiyati.....	372
<i>Nishonova Aziza Mirzaxmadovna</i>	

6–7 yoshli bolalarning kognitiv ko'nikmalarini raqamli ta'lim vositalari asosida shakllantirish metodikasini takomillashtirish	375
Nuriddinova Shaxnoza Kamoliddin qizi	
Ona tili darslarida o'quvchilarda sintaktik tushunchalarni shakllantirishning innovatsion metodikasini takomillashtirish	377
O'rozboyeva Dilnoza Alimboy qizi	
O'quvchilar bilan olib boriladigan sport ishlarining pedagogik asoslari	380
Oromova Laylo Ilhomovna	
Bo'lajak informatika o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini dasturlash tillari orqali rivojlantirish yo'llari ..	384
Raxmatov Mirzo Mukimovich	
Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarini tayyorlashda dizaynerlik qobiliyatlarini takomillashtirishda mahorat darslari (master klass)ni tashkil qilish	389
Satvoldiyeva Malaxatxon A'zamjanovna	
Shaxs kasbiy taraqqiyoti va amaliy faoliyat rivojlanishining omillari	394
Toshmurodov Muxriddin Suvon o'g'li	
Bo'lajak jismoniy madaniyat o'qituvchisining kasbiy kompetentligini shakllantirish mexanizmlari	398
Yuldasheva Nargiza Egamberdiyevna	
Talabalarda kasbiy yozma nutq kompetensiyasini takomillashtirish metodikasi	401
Alimov Farhod Sharabidinovich	
Boshlang'ich ta'limda buyuk allomlarimiz merosini integratsiya asosida o'qitish usullari	405
Mamatkarimova Sevara Alim qizi	
Bo'lajak biologiya o'qituvchilari inklyuziv kompetentligini rivojlantirish ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida	410
Raximov Atanazar Karimovich, Yuldashova Iroda Dilshodovna	
15-16 yoshli voleybolchilardan iborat nazorat va tajriba guruhlarida sakrash chidamkorligining pedagogik tajriba davridagi rivojlanish ko'rsatkichlarini shakllanish dinamikasi	413
Sulaymonov Jaxongir Solijonovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik kompetensiyalarni rivojlantirishning metod va vositalari	417
Xudoyberdiyeva Sayyora Abdimumin qizi, Buzrukov. T. O.	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kompetensiyalarini shakllantirish va rivojlantirishda o'qitishning tashkiliy-pedagogik shartlari	421
Rahmonova Zulayho Abdumalikovna, Buzrukov T. O.	
Pedagogik oliy ta'lim talablarida kasbiy pedagogik imijni rivojlantirishning ijtimoiy pedagogik zaruriyati	425
Mo'ydinova Shoxsanam Doniyorbek qizi	
The Role of English as a Tool for Cultural Diplomacy in Post-Soviet Uzbekistan	428
Fariza Umarova Yorqin kizi, Iroda Roziqova Alsharifiddin kizi	
Ijodiy tafakkur shakllanishida lug'atlarning o'rni va ahamiyati	434
Tursunova Ozoda Faxriddinovna	

BO'LAJAK BIOLOGIYA O'QITUVCHILARI INKLYUZIV KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH IJTIMOIIY- PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

Raximov Atanazar Karimovich

Chirchiq davlat pedagogika universiteti professori, p.f.d.(DSc)

Yuldashova Iroda Dilshodovna

Ipak yo'li innovatsiyalar universiteti o'qituvchisi
ChDPU mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Inklyuziv ta'lim zamonaviy ta'lim tizimining muhim jihatlaridan biri bo'lib, barcha o'quvchilarga ularning jismoniy, intellektual yoki ijtimoiy xususiyatlaridan qat'i nazar teng imkoniyatlar yaratishni ta'minlaydi. Ushbu maqolada bo'lajak biologiya o'qituvchilari uchun inklyuziv kompetensiyalarni rivojlantirish, shuningdek, O'zbekiston ta'lim tizimidagi ijtimoiy-pedagogik muammolar yoritiladi. Pedagogik mahoratni takomillashtirish, inklyuziv yondashuvni shakllantirish va har bir o'quvchining salohiyatini qo'llab-quvvatlaydigan muhit yaratish zarurligi alohida ta'kidlanadi. Shuningdek, O'zbekistonda inklyuziv ta'limni targ'ib qilish va biologiya fanini o'qitish sifatini oshirish bo'yicha amalga oshirilayotgan tashabbuslar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Inklyuziv ta'lim, biologiya o'qituvchilari, kompetensiya, ijtimoiy pedagogika, pedagogik mahorat, o'qitish usullari, O'zbekiston, bo'lajak o'qituvchilar, ta'lim siyosati.

Abstract: Inclusive education is a crucial element of modern educational systems, ensuring equal opportunities for all students, regardless of their physical, intellectual, or social characteristics. This article examines the development of inclusive competencies in prospective biology teachers, addressing the challenges and socio-pedagogical issues within Uzbekistan's educational context. It emphasizes the importance of improving pedagogical skills, fostering inclusive teaching approaches, and creating an environment that supports the potential of every learner. The paper also highlights current initiatives in Uzbekistan aimed at promoting inclusive education and enhancing the quality of biology instruction.

Key words: Inclusive education, biology teachers, competence, social pedagogy, pedagogical skills, teaching methods, Uzbekistan, prospective teachers, educational policy.

Аннотация: Инклюзивное образование является важной составляющей современных образовательных систем, обеспечивающей равные возможности для всех учащихся, независимо от их физических, интеллектуальных или социальных особенностей. В статье рассматривается развитие инклюзивных компетенций у будущих учителей биологии, а также социально-педагогические проблемы в контексте образовательной системы Узбекистана. Подчеркивается значение совершенствования педагогических навыков, формирования инклюзивного подхода к обучению и создания условий, способствующих раскрытию потенциала каждого ученика. Также анализируются текущие инициативы Узбекистана по продвижению инклюзивного образования и повышению качества преподавания биологии.

Ключевые слова: Инклюзивное образование, учителя биологии, компетенции, социальная педагогика, педагогические навыки, методы обучения, Узбекистан, будущие учителя, образовательная политика.

KIRISH

Inklyuziv ta'lim – har bir bola, shaxs va o'quvchiga teng imkoniyatlarni yaratishga qaratilgan ta'lim shakli bo'lib, ta'lim jarayonida barcha o'quvchilarning ehtiyojlariga mos yo'llar bilan ularning imkoniyatlarini to'liq ishga solish maqsad qilinadi. Buning uchun o'qituvchilarning inklyuziv kompetentligini oshirish zarur. Bo'lajak biologiya o'qituvchilarning inklyuziv kompetentligini rivojlantirish, o'z navbatida, umumiy ta'lim tizimining rivoji uchun muhim ahamiyatga ega. Inklyuziv ta'lim – jamiyatdagi barcha o'quvchilar uchun teng va bir xil imkoniyatlarni yaratishga qaratilgan ta'lim tizimi. Bu ta'lim faqat akademik bilimlar bilan cheklanmay, shogirdlarning ijtimoiy integratsiyasini ta'minlash va ularni har tomonlama rivojlantirishga xizmat qiladi.

Inklyuziv ta'limning asosiy prinsiplari:

- Barchaga teng imkoniyatlar – hech qanday to'sqinliksiz barcha talabalar uchun ta'lim imkoniyatlarini yaratish;
- Individual yondashuv – har bir talabaning individual xususiyatlarini hisobga olish;
- Ijtimoiy va pedagogik integratsiya – jamiyatga moslashgan va ijtimoiy hayotga integratsiyalashgan shaxslarni tarbiyalash.

Inklyuziv ta'lim, uning tartib-qoidalari va prinsiplari o'qituvchilarning shaxsiy ko'nikmalari va pedagogik ta'lim dasturlari orqali amalda rivojlanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbekistonda inklyuziv ta'limga bo'lgan qiziqish va e'tibor kundan-kunga ortib bormoqda. Bu esa davlatning ta'lim sohasidagi siyosatini takomillashtirishga qaratilgani va ta'lim tizimining barcha toifalarni qamrab olishga intilayotganidan dalolat beradi.

Qonunchilik va huquqiy asoslar: O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrda "Ta'lim to'g'risida"gi O'RQ-637-son¹ Qonun va "Inklyuziv ta'limga oid dastur"larni qabul qilib, bu yo'nalishdagi normativ-huquqiy bazani mustahkamlab bormoqda.

Ijtimoiy va psixologik rehabilitatsiya: Sharqda ta'lim va axloqiy qonunlar bilan bog'liq sharhlar so'nggi yillarda inklyuziv ta'limda aniq psixologik va ijtimoiy yondashuvlar mavjudligini ko'rsatmoqda. Toshkent va boshqa shaharlarda inklyuziv ta'limga moslashtirilgan bo'limlar tashkil etilgan.

O'qituvchilarning tayyorgarligi: Bo'lajak biologiya o'qituvchilari uchun inklyuziv kompetentligini oshirish maqsadida maxsus kurslar, treninglar va seminarlar tashkil etilmoqda. Bu nafaqat fanga oid bilimlarni, balki psixologik va ijtimoiy ko'nikmalarni ham rivojlantirishga xizmat qiladi. Inklyuziv ta'limni rivojlantirish masalasi Sharq mutafakkirlarining ham diqqat markazida bo'lgan. Masalan, Farobiy ta'lim faqat bilim berish emas, balki shaxsning ma'naviy rivoji va ijtimoiy integratsiyasiga ham e'tibor qaratish zarurligini ta'kidlagan. Hozirgi kunda ko'plab o'zbek olimlari inklyuziv ta'limning ahamiyatini tan olib, uni jamiyatdagi umumiy ta'lim siyosatining ajralmas qismi deb hisoblaydilar. Ular inklyuziv ta'limga oid bilimlarni nafaqat yangi ma'naviy-ijtimoiy haqlar, balki chuqur ijtimoiy taraqqiyot omili sifatida ham e'tirof etmoqdalar.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Biologiya fanini o'qitishda inklyuziv metodlarni qo'llash zarurati ortib bormoqda. Biologiya darslarini shaxsiy yondashuvlar va mavzuga oid muammolar bilan bog'lash o'quvchilarning bilim olish jarayonini samarali va qiziqarli qiladi. Buning uchun:

- Interaktiv usullar: Vizual materiallar, multimedia dasturlari va o'quv videolaridan foydalanish orqali o'quvchilarning e'tiborini jalb qilish;
- Taktil va sensor usullar: Biologiya fanining murakkab mavzulari, xususan, inson organizmining anatomiyasini o'rganishda taktil usullar va 3D modellardan foydalanish;
- Guruhda o'qitish: Talabalarni kichik guruhlariga bo'lib, o'zaro hamkorlik va bilim almashinuvini rag'batlantirish.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bo'lajak biologiya o'qituvchilarining inklyuziv kompetentligini rivojlantirish masalasi zamonaviy ta'lim tizimi oldida turgan dolzarb ijtimoiy-pedagogik muammolardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ta'limda inklyuziya tamoyillarini to'liq joriy qilish, ayniqsa, tabiiy fanlar yo'nalishida dars beruvchi mutaxassislar – jumladan, biologiya fani o'qituvchilari uchun zarur kompetensiyalarni shakllantirishni talab etadi.

Inklyuziv ta'limga nisbatan mavjud muammolar ham yetarlicha. Ularning ayrimlari quyidagilardan iborat: o'qituvchilarning yetarli darajada tayyorlanmaganligi: Ayni vaqtda barcha pedagoglar inklyuziv ta'lim bilan ishlashga to'liq tayyor emas. Bu esa o'quvchilarning individual ehtiyojlarini aniqlash va ularga moslashtirilgan ta'lim shakllarini taklif etishda muammolarga sabab bo'lmoqda. Ayniqsa, biologiya kabi laboratoriya asosidagi fanda bu yondashuv yanada muhim ahamiyat kasb etadi.

Moliyaviy va resurs cheklovlari: Inklyuziv ta'lim samaradorligi ko'p jihatdan moddiy-texnik baza va didaktik vositalar bilan ta'minlanganlik darajasiga bog'liq. Biologiya fanini o'qitishda ko'rgazmali qurollar, eksperimentlar uchun zarur bo'lgan moslashtirilgan vositalar yetishmovchiligi inklyuziv o'quvchilar uchun sifatli ta'lim olish imkoniyatini cheklab qo'yadi. Ijtimoiy qarshilik va stereotiplar: Jamiyatda va ba'zan ota-onalar orasida inklyuziv ta'limga nisbatan salbiy munosabat mavjud. Ayrim hollarda nogironligi bo'lgan bolalar bilan bir sinfda tahsil

¹ <https://lex.uz/docs/-5013007>

olish istalmaydi, bu esa ijtimoiy ajratilish holatlariga olib keladi. Ushbu muammolarni hal etish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim:

- Davlat ta'lim siyosatini kuchaytirish: Oliy ta'lim muassasalarida, ayniqsa, pedagogik yo'nalishlarda tahsil olayotgan bo'lajak biologiya o'qituvchilarini inklyuziv ta'lim sohasida chuqur bilim va ko'nikmalarga ega etish maqsadida maxsus fanlar, amaliy mashg'ulotlar, treninglar va seminarlardan keng foydalanish zarur.
- Innovatsion metodlarni joriy etish: Yangi pedagogik texnologiyalar asosida, raqamli resurslardan foydalanilgan holda, turli imkoniyatga ega o'quvchilarning ehtiyojlariga moslashtirilgan o'quv materiallarini ishlab chiqish va o'qituvchilarga yetkazish muhimdir.
- Jamiyatda ijobiy munosabatni shakllantirish: Inklyuziyani keng targ'ib qilish, ijtimoiy hamkorlik asosida ota-onalarni jalb etish, ularning farzandlari imkoniyatlariga ishonchini oshirish orqali inklyuziv ta'limga ijobiy qarashni shakllantirish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, bo'lajak biologiya o'qituvchilarining inklyuziv kompetentligini shakllantirish nafaqat ularning kasbiy tayyorgarligi, balki butun ta'lim tizimining inklyuzivlik darajasini oshirish uchun muhim omil hisoblanadi. Bu esa o'z navbatida, inklyuziv ta'limning to'laqonli joriy qilinishi, har bir o'quvchining teng huquqli, samarali va insonparvar muhitda ta'lim olishini ta'minlaydi.

XULOSA

O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirish borasida muhim ahamiyatga ega bo'lgan jarayonlar amalga oshirilmoqda. Bo'lajak biologiya o'qituvchilarining inklyuziv kompetentligini rivojlantirish ijtimoiy-pedagogik muammolarni hal qilishga xizmat qiladi. Ushbu jarayondagi muammolarni bartaraf etish, inklyuziv ta'limni keng targ'ib qilish va o'qituvchilarning mahoratini oshirish mamlakatimiz ta'lim tizimini yanada rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Prezident Shavkat Mirziyoyevning nutqlari. (2021). Ta'lim sohasidagi islohotlar.
2. UNESCO. (2020). Inclusive Education: A Global Agenda.
3. World Health Organization. (2019). The Role of Medical Diagnosis in Education.
4. Heyl, T. & Marks, L. (2020). The Role of Medical Diagnosis in Inclusive Education. Harvard University Press.
5. Saidov, O. (2022). Zamonaviy tibbiy tashxis usullari va ularning ahamiyati. Toshkent: Pediatriya tibbiyot instituti.
6. Smith, J. & Brown, L. (2021). Modern Diagnostic Tools in Inclusive Education. Journal of Educational Research, 45(3), 123–135.
7. National Institute of Health. (2022). Advancements in Medical Diagnostics and Their Impact on Learning.
8. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. (2019). Statistics on Inclusive Education in Europe.
9. O'zbekiston Ta'lim vazirligi. (2022). Maxsus ehtiyojli bolalarning ta'lim holati.
10. Safarova S.O., Yuldashova I.D. Of Educators in Implementing Inclusive Education: Improvement of Professional Inclusive Competences // Science and Innovation International Scientific Journal, 2(12), 343–346. 2023-yil dekabr. <https://doi.org/10528/zenodo.10365033>
11. Yuldashova I.D. Bo'lajak biologiya o'qituvchilarining inklyuziv kompetentligini rivojlantirishning nazariy tahlili // AQN-JDPU "Maxsus ta'lim muammolari: innovatsiya va istiqbollar" Respublika ilmiy-texnik anjumani materiallar to'plami, 2025-yil 14-mart, 22–24-betlar.
12. Raximov A.K., Yuldashova I.D. Inklyuziv ta'lim tushunchasi va inklyuziv ta'limni joriy etishda zaruriy shart-sharoitlar // NNTDPU "Gospital pedagogika sohasidagi dolzarb masalalar, ilg'or tajribalar va istiqbollar" xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari. 2024-yil 3-dekabr, 43–49-betlar.
13. Abdurasulov J. (2024). Harbiy pedagogikaning boshqa fanlar bilan aloqasi. Молодые ученые, 2(6), 48–52. <https://inacademy.uz/index.php/yo/article/view/28164>
14. Jo'rayev S., Abdurasulov J. (2024). Subject, Tasks and Content of Studying the Basics of Military-Patriotic Education. Академические исследования в современной науке, 3(7), 149–153.
15. N.T. Sobirova, M.M. Usmanova. O'zbekistonda inklyuziv ta'limning joriy etilishi // Yosh olimlar axborotnomasi, maxsus son (4), 2023-yil.
16. Mirxalilova N.A., Maxmudova D.M. Funktsional savodxonlikni shakllantirish usullari // "Uzluksiz ta'limda raqamli texnologiyalarni joriy etishning zamonaviy tendensiyalari va istiqbollari" respublika ilmiy-amaliy anjumani. 2022-12-20.
17. Mirxalilova N.A., Haydarova M.R. PIRLS tadqiqoti – o'qish savodxonligini oshirishning asosi // Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi, 17-son, 4-to'plam, 2024-yil mart, 58–61-betlar. <http://web-journal.ru/index.php/ilmiy/article/view/3827>
18. Mirxalilova N.A., Ibragimova Sh.I. Boshlang'ich sinf matematika darslarini tashkil qilishning o'rganilishi // Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi, 17(4), 62–66. <http://web-journal.ru/index.php/ilmiy/article/view/3828>
19. Yuldashova I.D. Maxsus ta'lim muammolari: innovatsiya va istiqbollari // Bo'lajak biologiya o'qituvchilarining inklyuziv kompetentligini rivojlantirishning nazariy tahlili. Respublika ilmiy-texnik anjumani materiallar to'plami, 2025-yil 14-mart, 22–24-betlar.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.